

ПРИПОВІСТІ

Розділ: **1** 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

РОЗДІЛ: 1

Приповідки Соломона, сина Давида, | царя Ізраїля,
² щоб пізнати мудрість і навчання, | щоб зрозуміти слова розсудні,
³ щоб засвоїти (собі) освічену науку, | - справедливість, правосуддя та правоту, -
⁴ щоб дати простодушним розсудність, | юнакові знання та обачність,
⁵ щоб мудрий слухав і зростав у знанні, | розумний придбав здорові засади,
⁶ щоб зрозумів приповідки та приховане значення, | слова мудрих та їхні загадки.
⁷ Острах Господній - початок мудрости; | безумні мудрістю й навчанням нехтують.
⁸ Слухай, мій сину, настанови батька твого; | не відкидай поучування матері твоєї,
⁹ бо це гарний вінець тобі на голову, | намисто тобі на шию.
¹⁰ Мій сину! коли тебе будуть зводити грішні, | не піддавайся!
¹¹ Як скажуть: "Ходи з нами, засядьмо на кров невинну, | причаймося на безвинного -
без усякої причини,
¹² поглиньмо їх, мов Шеол, живих, | цілком, мов би вони провалилися в пропасть!
¹³ Ми знайдемо всяких благ дорогоцінних, | сповнимо наші доми здобиччю.
¹⁴ Кинь жереб твій разом із нами, | гаман нехай один буде в усіх нас!"
¹⁵ Мій сину! не ходи по їхній дорозі з ними, | зверни ногу твою з їхньої стежки,
¹⁶ бо ноги їх біжать до злого, | поспішають, щоб кров пролити.
¹⁷ Таж даремно розставляють сіть | в очах усілякої пернатої породи.
¹⁸ Вони ж на власну кров чигають, | на самих себе засідають.
¹⁹ Такий кінець усіх тих, що на здирство ласі; | воно вбиває того, хто його в собі має.
²⁰ Мудрість по вулицях голосить, | свій голос по майданах піднімає,
²¹ на роздоріжжях гомінливих кличе, | при входах у браму в місті виголошує:
²² "Докіль, придуркуваті, дурноту любитимете? | Докіль насмішники кохатимуться в
насмішках, | безумні ненавидітимуть науку?
²³ Верніться на мою дорогу; | ось ізиллю на вас мій дух, | слова мої звіщу вам.
²⁴ За те, що кликала я, та ви зреклися, | як простягала руку, ніхто не хотів зважати,
²⁵ за те, що гордували всякою порадою моєю, | моїх докорів не сприймали, -
²⁶ то я буду сміятися з вашого нещастя, | я буду кпити, як на вас страх надійде;
²⁷ як страх на вас надійде, немов буря; | злетить на вас нещастя, немов вихор, | коли
на вас наляже гніт і смуток.

- 28 Тоді будуть до мене кликати, та я не обізвуся, | будуть шукати мене пильно, але не знайдуть.
- 29 За те, що вони зненавиділи науку, | страху Господнього не прийняли,
- 30 поради моєї не бажали, | знехтували всі мої докори, -
- 31 тому плоди своїх учинків їстимуть, | наситяться задумами своїми.
- 32 Бо відступництво невігласів їх убиває, | і безтурботність дурнів губить їх.
- 33 Хто ж слухає мене, той житиме безпечно, | і буде спокійний, не боявшися лиха”.

РОЗДІЛ: 2

- М**ій сину! коли ти мої слова приймеш | і мої заповіді заховаєш у себе,
- 2 вухом твоїм уважаючи на мудрість, | схиляючи до правди твоє серце,
- 3 о так, коли ти розум зватимеш до себе, | з закликом звернешся до розсудку,
- 4 коли шукатимеш його, як срібла, | коли розшукуватимеш його, як схований скарб,
- 5 тоді ти збагнеш острах Господній, | тоді знайдеш пізнання Бога.
- 6 Господь бо дає мудрість, | і з його уст виходить знання й розсудливість.
- 7 Він для праведних зберігає допомогу; | він щит для тих, що ходять чесно.
- 8 Він стежки правоти пильнує, | він береже дорогу своїх вірних.
- 9 Тоді ти зрозумієш правду й справедливість, | прямодушність і всяку путь добру,
- 10 бо мудрість увійде в твоє серце, | знання буде відрадою душі твоєї.
- 11 обачність буде сторожити над тобою, | і розум тебе берегтиме,
- 12 щоб від путі лихої тебе врятувати, | від чоловіка з розбещеним язиком,
- 13 від тих, що праві стежки покидають, | щоб темними дорогами ходити;
- 14 від тих, що раді зло чинити | й що кохаються в розбещеності зіпсуття,
- 15 яких стежки криві, | і які дорогами своїми крутять;
- 16 та щоб урятувати тебе від чужої жінки, | від незнаної з облесними словами,
- 17 що друга своїх молодощів занехаяла, | і що Божий союз забула,
- 18 бо її дім доводить до смерти, | її стежки до Тіней.
- 19 Ніхто з тих, що до неї йде, більш це повернеться, | ані не досягне стежки життя.
- 20 Тож ходитимеш дорогою добрих, | держатимешся стежок людей справедливих,
- 21 бо праведні заселять землю | і бездоганні будуть на ній жити;
- 22 лукаві ж будуть стерті з землі, | невірні будуть викорінені з неї.

РОЗДІЛ: 3

- М**ій сину! не забувай мого навчання; | нехай твоє серце береже мої накази,
- 2 бо вони тобі причинять довголіття, | роки життя й спокою.
- 3 Нехай доброта й вірність тебе не покидають, | прив'яжи їх собі на шию, | напиши їх на таблиці серця.
- 4 Тим знайдеш ласку й доброзичливість | в Божих очах і в людських.
- 5 Звірся на Господа всім твоїм серцем, | не покладайся на власний розум.
- 6 У всіх твоїх путях думай про нього | і він твої стежки вирівняє.
- 7 Не гадай собі, що ти мудрий, | бійся Господа і від зла ухилайся,

- ⁸ і це буде здоров'ям для твого тіла, | й оною для костей твоїх.
- ⁹ Шануй Господа тим, що ти маєш, | та первоплодами всіх твоїх прибутків,
- ¹⁰ і твої клуні будуть ущерть повні, | твої винотоки вируватимуть молодим вином.
- ¹¹ Не легковаж Господнього докору, о мій сину, | і не ухиляйся, коли він карає.
- ¹² Кого Бог любить, того й картає, | як батько улюбленого сина.
- ¹³ Щасливий чоловік, що знайшов мудрість, | людина, що розум придбала,
- ¹⁴ бо її придбання ліпше від придбання срібла, | і понад золото такий прибуток.
- ¹⁵ Вона дорожча від перлів, | ніщо з того, що бажаєш, не зрівняється з нею.
- ¹⁶ Вік довгий у її правиці, | і в лівиці - багатство й слава.
- ¹⁷ Шляхи її - шляхи відради, | всі її стежки - мирні.
- ¹⁸ Вона дерево життя для тих, хто її держиться, | щасливий, хто її вхопився.
- ¹⁹ Господь мудрістю заснував землю, | він розумом утвердив небо.
- ²⁰ Його знанням розсілися глибини, | і хмари скраплюють росю.
- ²¹ Мій сину! Бережи розум і обачність; | нехай не зникають з-перед очей у тебе,
- ²² і вони будуть життям душі твоєї, | окрасою твоєї шиї.
- ²³ Тоді ходитимеш безпечно дорогою твоєю, | і нога твоя не спотикнеться.
- ²⁴ Коли сідатимеш, нічого не будеш боятися, | коли лягатимеш, сон твій буде солодкий.
- ²⁵ Не бійся ні переляку раптового, | ані напасти злих, коли нагряне,
- ²⁶ бо Господь буде безпекою твоєю | і збереже ногу твою від пастки.
- ²⁷ Не затримуй добра від того, кому воно належить, | коли рука твоя здоліє це зробити.
- ²⁸ Не кажи ближньому: "Йди геть, потім прийдеш, | дам узавтра", - коли є у тебе щось.
- ²⁹ Не куй зла на твого ближнього, | коли він з тобою перебуває в довірі.
- ³⁰ Не сварися з чоловіком без причини, | якщо він тобі зла не заподіяв.
- ³¹ Насильникові не завидуй, | не наслідуй його поведінки,
- ³² бо розбещений для Господа осоружний, | з праведниками ж його дружба.
- ³³ Прокляття Господа в домі злого, | а житло праведника він благословляє.
- ³⁴ З насмішників Господь сміється, | покірним дає ласку.
- ³⁵ Мудрі беруть у насліддя славу, | доля безумних - ганьба.

РОЗДІЛ: 4

- С**лухайте, діти, батьківське навчання, | і зважайте, щоб розуму набрались,
- ² бо я даю вам добру науку; | навчання мого не покидайте.
- ³ Бо й я був сином у мого батька, | ніжним та любим в очах моєї неньки.
- ⁴ Він учив і говорив до мене: | Нехай твоє серце держить мої слова твердо; | пильнуй мої накази, то й будеш жити.
- ⁵ Набирайся мудрости, розуму набирайся, | не забувай, не відхиляйся від слів моїх уст.
- ⁶ Не покидай її, і вона буде тебе зберігати; | люби її, і вона буде тебе охороняти.
- ⁷ Початок мудрости: здобувай мудрість! | Усім твоїм маєтком здобувай розум.
- ⁸ Цілуй її високо, й вона тебе підійме, | вона тебе прославить, коли ти її обіймеш;

- ⁹ вона тобі на голову вінець слави покладе | і пишною короною тебе прикрасить.
- ¹⁰ Слухай, мій сину, і сприймай мої вискази, | й років життя твого буде багато.
- ¹¹ Дороги мудрости тебе навчаю, | веду тебе по стежках простих.
- ¹² Коли ходитимеш, крокам твоїм не буде тісно, | а побіжиш - не спотикнешся.
- ¹³ Держись науки, її не занедбуй; | пильнуй її, вона бо життя твоє.
- ¹⁴ Не ходи стежкою безбожних, | і не простуй дорогою ледачих.
- ¹⁵ Ухиляйся від неї, не ходи нею, | зверни із неї та й далі йди.
- ¹⁶ Вони бо й не заснуть, як зла не вчинять; | і сон їх покидає, як не підставлять комусь ногу;
- ¹⁷ вони бо їдять хліб злочинства | і п'ють вино насильства.
- ¹⁸ Дорога ж праведних, як світло зірниці, | що світить дедалі ясніше, поки день не стане повний.
- ¹⁹ Путь безбожників неначе темрява теменна; | вони не відають, об що спіткнуться.
- ²⁰ Мій сину! слухай слова мої уважно, | нахили вухо до моїх глаголів.
- ²¹ Нехай вони не відходять з-перед очей у тебе, | сховай їх в осерді твого серця,
- ²² вони бо життя тому, хто їх знайде, | і здоров'я для всього його тіла.
- ²³ Більш ніж щось інше пильнуй своє серце, | бо з нього б'ють життя джерела.
- ²⁴ Відкинь лукавство уст від себе, | і губ неправду віддали від себе.
- ²⁵ Очі твої нехай дивляться просто, | вії твої нехай зорять перед тобою.
- ²⁶ Вирівняй стежку для ноги твоєї, | нехай усі твої дороги будуть прості.
- ²⁷ Не збочуй ні праворуч, ні ліворуч; | відверни ногу твою від зла.

РОЗДІЛ: 5

Мій сину! слухай уважно мудрости моєї, | прихили ухо твоє до розуму мого:

- ² щоб ти зберіг собі розсудок, | і щоб наука уста твої зберегла.
- ³ Бо мед із уст чужої жінки капає, | і бесіда її масніша від олії,
- ⁴ але скін її гіркий, немов полин, | і гострий, наче меч двосічний.
- ⁵ Ноги її низходять до смерти, | кроки її простують до Шеолу.
- ⁶ Стежки життя вона не знає; | хода її непевна, їй до того байдуже.
- ⁷ Отож, сину мій, слухай мене, | не відступай від слова уст моїх.
- ⁸ Відстороняй твою дорогу геть від неї, | не наближайсь до дверей її дому,
- ⁹ щоб не довелося віддати іншим твою славу, | а твоїх літ - людям немилосердним;
- ¹⁰ щоб не наживалися твоїм добром чужинці, | щоб труди твої не переходили в чужий дім,
- ¹¹ щоб не стогнав ти по тому, | як тіло твоє і твоя плоть змарніють,
- ¹² щоб не казав: "Чом же я науку ненавидів, | серце моє погордувало докором?"
- ¹³ Я голосу вчителів моїх не слухав, | і до наставників моїх не нахилив я вуха.
- ¹⁴ Я мало не потрапив у крайнє лихо | поміж зборищем-громадою!"
- ¹⁵ Пий воду з твого водозбору, | воду, що б'є із власної криниці.
- ¹⁶ Чому б твої джерела мали розливатися навколо, | твої потоки по майданах?
- ¹⁷ Нехай будуть тобі одному, | а не чужим разом з тобою.
- ¹⁸ Нехай живець твій буде благословенний, | втішайся дружиною твоєї юности.

- 19 Премила лань! Люба сарна! | Нехай її чари упоюють тебе повсякчас, | у любощах її стало кохайся!
- 20 Для чого тобі, сину, захоплюватися чужою, | до грудей сторонньої горнутись?
- 21 Дороги людські в Господа перед очима, | і він вирівнює всі стежки їхні.
- 22 Злого ловлять власні переступи, | у пута власного гріха він потрапляє.
- 23 Він помирає з-за браку науки, | з-за своєї надмірної глупоти він блукає.

РОЗДІЛ: 6

- М**ій сину! Коли за ближнього ти поручився, | коли дав руку твою за чужого,
2 коли зв'язав себе словами уст своїх, | коли піймався словами уст власних,
3 вчини, мій сину, ось що, і звільнишся, | бо ти попався в руки ближньому твоєму: | -
іди, смирися, наполягай на твого ближнього;
4 не дай очам твоїм ні сну, | ні дрімоти твоїм повікам.
5 Звільнись, неначе сарна з рук (мисливця) | і немов та птиця з сильця.
6 Іди, ледащо, до мурашки; | приглянься до її звичаїв, будь розумним.
7 Нема в неї ні начальства, | ні назирателя, ані вождя, -
8 і літом вона хліб собі готує, | у жнива збирає корм свій.
9 Докіль лежатимеш, лінивче | коли ти встанеш зо сну свого?
10 Не довго будеш спати, не довго й куняти, | не довго будеш, розлігшись, згортати
руки,
11 і злидні, наче волоцюга, придуть на тебе; | і недостача, мов муж збройний.
12 Людина розбещена, чоловік безбожний | - ходить з неправдивими устами,
13 мружить очі, совгає ногами, | подає знаки своїми пальцями.
14 З лихими думами на серці | він увесь час зло кує, сіє розбрат.
15 Тому на нього нагло надійде погибель, | він вмиє буде розбитий, без рятунку.
16 Є шість речей, що Господеві огидні, ба й сім, що для душі його осоружні:
17 горді очі, язик брехливий, | руки, що кров безвинну проливають,
18 серце, що кує лихі задуми, | ноги, що біжать до зла швидко,
19 фальшивий свідок, що дихає брехнею, | та той, що між братами сіє чвари.
20 Пильнуй, мій сину, заповіді батька твого, | не відкидай навчання матері твоєї.
21 Прив'яжи собі до серця їх, назавжди, | повісь собі на шию.
22 Бо заповідь - то світильник, а навчання - світло; | повчальні докори - дорога життя.
23 Коли ходитимеш, вона буде тебе водити, | як ляжеш, буде чатувати над тобою, | а
як пробудишся, буде з тобою розмовляти,
24 щоб зберегти тебе від злої жінки, | та від облесливості язика чужої.
25 Не пожадай у твоїм серці її вроди, | і не давай себе звести її морганням,
26 бо задля повії можна зубожіти до куска хліба, | тим часом, як заможня на дороге
життя полює.
27 Чи ж можна в пазуху вогню набрати | так, щоб одежа не згоріла?
28 Або чи можна по жару ходити | так, щоб не опеклися ноги?
29 Отак воно з тим, хто до дружини ближнього вчащає: | хто б її не торкнувся, не буде
той безвинним.
30 До злодія не ставляться з презирством, | якщо вкрав, щоб попоїсти, коли був

голодний.

31 Та як упіймають, усемеро заплатить; | усе, що має в хаті, мусить він віддати.

32 Хто перелюбствує, тому ума бракує; | сам себе губить, хто це чинить.

33 Він стусанів і ганьби набереться, | сором його не зітреться ніколи.

34 Бо ревності запалють лютість у серці мужа, | і він не пощадить у день помсти.

35 Ніякого він викупу не прийме, | нічим не вдовольниться, хоча б і як ти помножив дари.

РОЗДІЛ: 7

Мій сину! Зберігай мої слова, | заповіді мої сховай у себе.

2 Додержуй мої заповіді, - і будеш жити, | - і мою науку, як твоїх очей зіницю.

3 Собі до пальців їх прив'яжи | та напиши їх на таблиці серця свого.

4 Скажи до мудрости: "Ти сестра моя", | а розум назви другом,

5 щоб він зберіг тебе від чужої жінки, | від незнайомої з звабливими словами.

6 Раз якось, коли через вікно мого дому, | крізь ґрати я дивився,

7 побачив я посеред простодушних, | помітив я між хлопцями юнака безумного.

8 Він проходив вулицею коло її закутка, | і простував дорогою до її дому,

9 присмерком, вечірньою порою, | у глупу ніч та в темряві, -

10 аж ось назустріч йому жінка, | одягнена, немов повія, хитра серцем.

11 Вона - пристрасна й нахабна, | ноги її не посидять у хаті.

12 То на вулиці, то на майданах, | на всіх розпуттях у засідку сідає.

13 Вона хапає його та цілує, | і безлично до нього каже:

14 "Мала принести мирні жертви, | сьогодні я мої обітниці сповнила.

15 Тому й вийшла я тобі назустріч, | тебе шукати - та знайшла тебе я.

16 Постелю мою я прибрала килимами, | тонку єгипетську тканину розстелила.

17 Поприскала я ліжко моє | міррою, алое, цинамоном.

18 Ходи лишень, упийся до ранку пестощами, | та насолодимось любов'ю,

19 бо мужа нема дома, | вибравсь у далеку дорогу.

20 Сакву грошей забрав з собою; | як місяць буде у повні, повернеться він додому."

21 Зводить вона його своїм щедрим щебетанням, | зводить його солодкими словами.

22 І він умить за нею тягне, | немов віл, що йде під обух, | немов олень, що в сильце вскочив,

23 покіль стріла його печінки не прошиє, | немов та пташка, що сама летить у сітку, | не знаючи, що йдеться про її погибель.

24 Слухай тепер мене, мій сину, | вважай на слова уст моїх.

25 Нехай твоє серце до її доріг не хилиться, | не блукай її стежками;

26 бо багатьох вона на смерть поранила, | і найсильніші всі жертвою її упали.

27 Дім її - дорога до Шеолу, | вона веде вниз до покоїв смерті.

РОЗДІЛ: 8

Хіба мудрість не кличе, | розум не здійма свій голос?

² На верху горбів при дорозі, | стає вона й на розпуттях.

³ Коло воріт, при вході в місто, | при вході в двері вона голосно гукає:

⁴ “Це вас я кличу, люди; | до синів людських мій голос.

⁵ О простодушні, обачности навчайтесь, | і ви, безглузді, ума набирайтесь!

⁶ Слухайте, бо я про важливе говоритиму, | і з уст моїх вийдуть слова правдиві.

⁷ Уста мої виповідають правду, | і зло моїм устам огидне.

⁸ Всі слова уст моїх правдиві, | нема нічого в них нещирого, кривого.

⁹ Всі вони ясні тому, хто їх розуміє, | і слухні тому, хто придбав знання.

¹⁰ Прийміть мою науку, а не срібло, | і радше знання, ніж золото добірне,

¹¹ бо мудрість ліпша понад перли; | ніщо дорогоцінне не зрівняється з нею.

¹² Я мудрість, з обачністю я перебуваю; | я посідаю знання розважливе.

¹³ Страх Господній то ненависть до зла. | Пиху та гордість, лиху поведінку | й уста нещирі я ненавиджу

¹⁴ У мене рада й помисл; | я - розум, у мене сила.

¹⁵ Мною царі царюють | і князі встановляють право.

¹⁶ Мною старшини правлять, | вельможі судять усю землю.

¹⁷ Я люблю тих, які мене люблять; | хто шукає мене пильно, той знаходить.

¹⁸ Багатство й слава в мене, | постійні блага й справедливість.

¹⁹ Плоди мої ліпші від золота, від щирого золота; | прибуток мій - над срібло добірне.

²⁰ Я ходжу путями правди, | стежками права,

²¹ щоб дати блага тим, які мене люблять, | щоб наповнились їхні скарбниці.

²² Господь створив мене почином путі своєї, | першою з його чинів споконвічних.

²³ Я настановлена була від віку, | від початку, раніше, ніж; земля постала;

²⁴ коли не було ще безодень, я народилась, | коли не було ще джерел багатоводних.

²⁵ Перед тим, як були засновані гори, | раніше від пагорбів я народилась;

²⁶ тоді, як він не створив був ще ні землі, ні степу, | ні первнів пилу світового.

²⁷ Як він укріплював небо, я там була; | як він рисував круг поверх безодні,

²⁸ як він згущав угорі хмари, | як установляв бездонні джерела,

²⁹ як призначав край морю, | щоб води з його берегів не виступали, | як закладав підвалини землі, -

³⁰ я була при ньому, при роботі, | я була його втіхою щоденно, | усміхалась перед ним повсякчасно,

³¹ гралась на його земному крузі, | моя бо втіха: бути; з людськими синами.

³² Отож, тепер, діти мої, слухайте мене: | щасливі тії, що дороги мої пильнують!

³³ Слухайте науки й будьте мудрі, | не гордуйте нею.

³⁴ Щасливий чоловік, що мене слухає, | що день-у-день біля дверей моїх чуває, | біля моїх одвірків стоїть на сторожі!

³⁵ Бо хто мене знаходить, той життя знаходить | й осягає від Господа ласку.

³⁶ Кому ж мене бракує, той свою душу кривдить; | всі мої ненависники - смерть полюбують.”

Мудрість собі будинок збудувала | і витесала сім стовпів до нього.

² Забила свої жертви, вина свого налила | і стіл свій теж приготувала.

³ Послала своїх служниць, щоб оповістити, | по щонайвищих закутках у місті:

⁴ Хто простодушний, нехай сюди заверне, | безумному ж вона сказала:

⁵ “Ходіте, мій хліб їжте, | і вино, що я приготувала, пийте;

⁶ киньте безумство - й житимете, | ходіть дорогою розуму.”

⁷ Хто хоче кепкуна наставляти, напитає собі неславу, | а сором - хто докоряє грішникові.

⁸ Не докоряй кепкунові, а то він тебе зненавидить; | докоряй мудрому, - він тебе полюбить.

⁹ Дай мудрому пораду, він стане ще мудрішим; | навчи праведника, і він знання побільшить.

¹⁰ Початок мудрости - острах Господній; | спізнання Всесвятого - розум.

¹¹ Бо мною продовжиться вік твій, | роки життя твого причиняться.

¹² Коли ти мудрий, мудрий для себе; | коли ж насмішник, сам один нестимеш наслідки того.

¹³ Дурнота - пустотлива, | недбала, не відає нічого.

¹⁴ Сидить біля дверей свого будинку, | на троні, на висотах у місті,

¹⁵ щоб кликати перехожих; | що дорогою собі простують.

¹⁶ “Хто невіглас, нехай сюди заверне”, | а безумному вона каже:

¹⁷ “Вода украдена солодка, | і смачний хліб схований!”

¹⁸ А він і не знає, що там тіні | і що її гості в самій глибині Шеолу.

РОЗДІЛ: 10

Розумний син звеселяє батька; | а син безумний - горе матері своїй.

² Скарби, неправдою набуті, не дають користи; | справедливість від смерті рятує.

³ Господь не дасть праведникові голодувати; | жадливість злих він геть відкине.

⁴ Рука ледача робить бідним; | збагачує - рука старанних.

⁵ Розумний чоловік збирає літом; | син безсоромний спить у жнива.

⁶ Благословення над головою праведника; | уста безбожних таять насильство.

⁷ Пам'ять праведника буде благословенна, | ім'я ж безбожника струхлявіє.

⁸ Мудрий серцем приймає заповіді, | а безумний балакун близький погибелі.

⁹ Хто чесно ходить, той ходить безпечно; | хто крутить дорогою, той упіймається.

¹⁰ Хто мружить очі, завдає прикрости, | хто ж докоряє увічі, той творить мир.

¹¹ Уста праведного - джерело життя, | уста ж безбожного таять насильство.

¹² Ненависть сварки роздуває, | а любов гріхи всі покриває.

¹³ В устах розумного перебуває мудрість, | - києм же по спині недоумка.

¹⁴ Мудрі збирають знання, | уста ж дурного - близька погибель.

¹⁵ Майно багатого - його фортеця | нещастя бідних - їхні злидні.

¹⁶ Праця праведного йде на прожиток, | безбожного заробіток - на погибель.

¹⁷ Стежка життя - берегти науку; | хто відкидає картання, - ходить манівцями.

¹⁸ Уста правдиві ненависть закривають; | хто розсіває обмову, той дурний.

- 19 В багатомовності гріха не бракуватиме; | хто стримує язик, той розумний.
- 20 Язык праведника - добірне срібло, | серце ж безбожних - низької вартости.
- 21 Уста праведного багатьох годують, | а дурні через брак розуму вмирають.
- 22 Господнє благословення саме збагачує, | як не збагачує жадна праця.
- 23 Чинити зло - для безумного неначе забава; | розумній же людині - мудрість.
- 24 Чого боїться злий те й спадає на нього; | бажання праведних здійсниться.
- 25 Як буря понесеться, безбожний щезне; | а в праведного довічна основа.
- 26 Що зубам оцет і очам дим, | те ледачий тим, які його посилають.
- 27 Господній страх днів додає, | літа ж безбожних скоротяться.
- 28 Надія праведних - радість, | а сподівання лихих - погубне.
- 29 Господня путь для праведника кріпость, | погибель тим, хто чинить зло.
- 30 Повіки праведник не похитнеться, | безбожники ж не насолюватимуть землю.
- 31 Уста праведника породжують мудрість, | язик розпусний буде відтятий.
- 32 З уст праведного тече ласка; | з уст грішників - розпуста.

РОЗДІЛ: 11

- В**ага фальшива - для Господа гидка, | а вірні важки йому угодні.
- 2 Як прийде гордість, прийде й ганьба, | з покірливими ж - мудрість.
- 3 Досконалість праведних вестиме їх, | зрадливих погубить їхнє лукавство.
- 4 Багатство в день гніву - без користи, | від смерти рятує справедливість.
- 5 Справедливість чесного вирівнює йому дорогу; | безбожний із-за своєї безбожності гине.
- 6 Справедливість праведних їх рятує, | підступні заплутаються у власній злобі.
- 7 Умре безбожний, загине і його надія; | сподівання сильних змарнується.
- 8 Праведник з біди спасеться, | замість нього ж влетить у неї безбожник.
- 9 Устами нечестивий губить свого ближнього; | праведники своїм знанням спасуться.
- 10 Як праведним щастить, радіє місто; | як гинуть грішники, веселі крики лунають.
- 11 Благословенням праведників місто йде угору, | устами грішників - занепадає.
- 12 Хто гордує ближнім, той недоумок; | розумний чоловік мовчить.
- 13 Обмовник таємницю виявляє, | а вірний чоловік справу приховує.
- 14 Де нема розумного управління, народ занепадає; | а де багато дорадників, там справи стоять добре.
- 15 Біду на себе накликає, хто ручиться за чужого; | а хто поруку уникає, той безпечний.
- 16 Ласкава жінка славу здобуває; | трудящі приходять до багатства.
- 17 Чоловік милосердний творить добро собі самому, | жорстокий мучить власне тіло.
- 18 Безбожник заробляє платню обманливу; | хто ж сіє правду, той має певну нагороду.
- 19 Постійна справедливість до життя прямує; | хто ж гониться за злом, той гониться за смертю.
- 20 Огидні для Господа лукаві серцем, | та любі йому ті, хто ходять бездоганно.
- 21 Можна ручитися, що безбожник не уникне кари; | потомство ж праведних спасеться.
- 22 Що у свинячій рилі золота каблучка, | те гарна жінка, якій бракує глузду.

- 23 Бажання праведних - тільки добро, | сподівання безбожних - гнів.
- 24 Той сипле щедро, і йому ще прибуває, | а той скупий надміру і убожіє.
- 25 Душа, що благо діє, разбагатіє; | хто зрошує, той теж буде зрошений.
- 26 Хто хліб ховає, того клястимуть люди; | хто ж його продає, на голову тому - благословення.
- 27 Хто добра шукає, той знаходить ласку; | а хто шукає лиха, над тим воно сходить.
- 28 Хто на багатство покладається, той упаде; | а праведні, як листя, будуть зеленіти.
- 29 Хто держить дім свій у безладді, успадкує вітер; | і дурень буде рабом мудрого.
- 30 Плід праведного - дерево життя, | а мудрий здобуває душі.
- 31 Коли праведник матиме на землі відплату, | скільки ж більше -злий та грішник!

РОЗДІЛ: 12

Хто любить навчання, той знання любить, | хто ж ненавидить картання, той безглуздий.

- 2 Добрий отримає від Господа, | а чоловіка лукавого він осудить.
- 3 Ніхто не може злобою скріпитись, | а корінь праведних не захитається.
- 4 Цнотлива жінка - вінець для свого чоловіка, | а безсоромна - немов гниль у його кістках.
- 5 Наміри справедливих - правда; | каверзи злих - обман.
- 6 Слова безбожних - засідки криваві, | а уста праведних спасуть їх самих.
- 7 Повалено на землю злих, і їх більше немає, | дім праведних же остоїться.
- 8 Який у чоловіка розум, так його й цінять, | а криводушний буде в погорді.
- 9 Ліпше бути простим і працювати на себе, | ніж бути хвальком і не мати хліба.
- 10 Праведний про життя своєї худоби дбає, | а серце лихих - жорстоке.
- 11 Хто обробляє своє поле, той буде ситий хлібом, | а хто за марнощами вганяє, той розуму не має.
- 12 Безбожний зазіхає на здобич лихих, | а корінь праведних тримається твердо.
- 13 Злий попадає в петлю з-за своїх губів, | а праведник із біди виходить.
- 14 Із плодів уст своїх насититься добром людина; | за вчинками рук людини буде їй нагорода.
- 15 Дурному шлях його здається простим, | та мудрий - слухає поради.
- 16 Дурний притьмом свою досаду виявляє; | розсудливий приховує ганьбу.
- 17 Хто звістує правду - чинить справедливість; | ложний свідок -ошуканство.
- 18 Є такі, що словами, мов мечем, прошивають, | а язик мудрих гоїть.
- 19 Уста правдиві повіки перебувають; | язик брехливий - на хвилину.
- 20 Шахрайство в серці тих, що лихо замишляють; | радість - хто рає мир.
- 21 Праведному ніякої біди не буде, | а злі нещастям повняться.
- 22 Осоружні Господеві уста брехливі; | хто чинить правду, той йому вгодний.
- 23 Розумний чоловік приховує знання, | а серце дурних проголошує дурноту.
- 24 Рука трудящих пануватиме, | лінива - платитиме дань.
- 25 Журба гнобить серце людини, | а добре слово її звеселяє.

- ²⁶ Друг праведника вивищує; | дорога злих на манівці їх зводить.
²⁷ Лінивий не спече влову; | найвищий скарб людини - пильність.
²⁸ На стежці справедливости - життя; | крива дорога веде до смерти.

РОЗДІЛ: 13

Мудрий син любить науку, | насмішник не слухає напоумлення.

- ² Із плоду уст своїх людина добро їстиме; | жадання зрадників - насильство.
³ Хто стереже свої уста, той зберігає свою душу; | хто ж свого рота невгамовно роззявляє, тому погибель
⁴ Душа лінивого жадає, та нічогісінько не має; | душа ж трудящих насититься.
⁵ Праведник слова брехливі ненавидить, | а злий поводитьсь безсоромно й ганебно.
⁶ Безвинного в путях пильнує правда; | грішника губить злоба.
⁷ Той вдає багатого, хоч нічогісінько не має, | а той бідного вдає, хоч він і пребагатий.
⁸ Викуп життя людини - її багатство; | бідний же zagrożеним не почувается.
⁹ Світло праведних звеселить, | а свічка злих погасне.
¹⁰ Гордість доводить до сварки, | а мудрість із тими, хто слухає пораду.
¹¹ Майно, швидко нажите, пропадає; | а хто збирає поволі, той багатіє.
¹² Відсунута надія - мука серця; | а здійснене бажання - дерево життя.
¹³ Хто словом нехтує, сам собі шкодить; | хто ж заповідь шанує, той матиме заплату.
¹⁴ Наука мудрого - джерело життя, | щоб спастися від сітей смерті.
¹⁵ Добрий розум приносить ласку, | дорога ж віроломних шорстка.
¹⁶ Кожен розумний чинить розважно, | а дурний виставляє дурноту напоказ.
¹⁷ Злий посланець у біду кидає, | а вірний вістун лікує.
¹⁸ Злидні та сором, хто науку відкидає; | а хто приймає напоумлення, той у пошані.
¹⁹ Як здійсниться бажання, душа радіє; | від зла відвертатись - то для дурних осоружно.
²⁰ Хто ходить з мудрими, сам стає мудрим; | а хто приятелює з дурним, - той зледачіє.
²¹ Грішних переслідує нещастя, | а добро - нагорода праведним.
²² Добрий свою спадщину онукам залишає, | а майно грішника для праведника бережеться.
²³ Цілина бідних родить багато збіжжя; | за браком правосуддя не один гине.
²⁴ Хто щадить різки, ненавидить сина; | хто ж його любить, той завчасу карає.
²⁵ Праведний їсть собі досхочу, | а живіт злих терпітиме нестачу.

РОЗДІЛ: 14

Мудрість будує свій будинок, | а дурнота його руйнує власними руками.

- ² Хто ходить просто, Господа боїться; | чиї ж криві дороги, той ним гордує.
³ В устах дурного - бич гордині; | а губи мудрих їх оберігають.
⁴ Де волів немає, там порожні ясла; | де бики сильні, там урожай великий.
⁵ Правдивий свідок неправди не говорить; | фальшивий свідок брехнями дихає.

- ⁶ Шукає мудрости насмішник, та даремно, | а для розумного знання річ легка.
- ⁷ Йди геть від дурня, | бо тії не знайдеш уст розумних.
- ⁸ Мудрість розумного - свою дорогу знати; | безумство глупих - обман.
- ⁹ Дурний з гріха сміється; | між праведними існує ласка.
- ¹⁰ Серце знає своє горе, | а в радощі його чужому не втручатись.
- ¹¹ Дім лихих розпадеться, | а намет праведних процвітатиме.
- ¹² Є дорога, що людині здається проста, | але кінець її - шлях смерти.
- ¹³ Навіть від сміху болить серце, | і кінцем радощів буває смуток.
- ¹⁴ Нестале серце насититься заходами своїми, | людина добра - вчинками своїми.
- ¹⁵ Простодушний іме віри кожному слову; | розумний уважає на свої кроки.
- ¹⁶ Мудрий боїться й відвертається від зла, | а дурний зухвалий у своїй самовпевненості.
- ¹⁷ Запальна людина робить дурниці, | розважливий - зносить усе.
- ¹⁸ Простакі наслідують дурноту, | розумні ж увінчаються знанням.
- ¹⁹ Ледачі перед добрими вклоняться, | а безбожні перед праведних дверима.
- ²⁰ Бідний навіть сусідові нелюбий, | в багатого ж є сила друзів.
- ²¹ Грішить той, хто гордує ближнім; | щасливий той, хто жалує вбогих.
- ²² Чи ж не збочують тії, що замишляють лихо? | Милість і правда тим, хто добро замишляє.
- ²³ Кожна праця приносить користь; | пуста балаканина - голод.
- ²⁴ Вінець мудрих - їхній хист; | корона дурних - безглуздя.
- ²⁵ Вірний свідок рятує ДУШІ: | хто дихає брехнею, той - облуда.
- ²⁶ В Господнім страсі - міцне довір'я людини, | і її діти матимуть притулок.
- ²⁷ Господній страх - джерело життя, | щоб уникати сітей смерти.
- ²⁸ У безлічі народу - царя слава; | у нестачі людей - руїна князя.
- ²⁹ Хто терпеливий, той великий розум має; | а хто на гнів запальний, виявляє дурноту.
- ³⁰ Лагідне серце - життя для тіла, | а заздрість гризе кістки.
- ³¹ Хто гнітить убогого, той Творця його зневажає, | а почитає той, хто жалує бідного.
- ³² Злого валить на землю його власна злоба, | а праведник у своїй чесності знайде притулок.
- ³³ У серці розумного мудрість покоїться, | а між дурними її не видно.
- ³⁴ Справедливість підносить народ угору, | а гріх - сором народів.
- ³⁵ Царська прихильність - розумному слугі; | гнів його на того, що йому сором коїть.

РОЗДІЛ: 15

Лагідна відповідь гасить гнів, | дражливе слово викликає лютощі.

- ² Язик мудрих точить знання, | уста дурних мелють дурниці.
- ³ На кожному місці Господні очі | стежать за злими та добрими.
- ⁴ Язик лагідний - дерево життя, | лукавий - пригноблює душу.
- ⁵ Дурний нехтує навчанням свого батька, | а хто на картання зважає, стає мудрим.
- ⁶ У домі праведного - добра повно, | у прибутках лихого - саме безладдя.

- ⁷ Мудрих уста поширюють науку, | не так бо - серце безумних.
- ⁸ Жертва злих - гидота Господеві; | молитва ж праведних йому угодна.
- ⁹ Огидна Господеві дорога злого; | того ж, що по правді ходить, він любить.
- ¹⁰ Суворі кара тим, хто зо стежки збочує; | хто ненавидить напоумлення, той загине.
- ¹¹ Шеол і Аваддон перед Господом (відкриті); | тим більше - серця синів людських.
- ¹² Глузовник не любить тих, що його картають; | до мудрих він не піде.
- ¹³ Веселе серце звеселяє обличчя; | а як журба на серці, то й душа нїє.
- ¹⁴ Розумне серце шукає знання, | уста ж безумних живляться дурнотою.
- ¹⁵ Усі дні погані в сумного, | веселе ж серце завжди бенкетує.
- ¹⁶ Ліпше трохи в Господньому страсі, | аніж великі скарби у тривозі.
- ¹⁷ Ліпше миска капусти, та з любов'ю, | ніж віл годований, та з ненавистю.
- ¹⁸ Гаряча людина здійсмає сварку, | а лагідна втихомирює незгоду.
- ¹⁹ Лінивого дорога немов устелена терням, | а стежка праведних гладенька.
- ²⁰ Розумний син веселить батька, | дурний же матір свою зневажає.
- ²¹ Дурнота - радість безглуздому; | розумний чоловік іде шляхом просто.
- ²² Без міркування задуми не таланять, | а як порадників багато - щастять.
- ²³ Людина рада відповіді своїх уст, | і яке любе слово, сказане доречі!
- ²⁴ Стежка життя веде мудрого вгору, | щоб ухилитись від Шеолу долі.
- ²⁵ Господь розвалить дім гордих | й утвердить межу вдовиці.
- ²⁶ Огидні Господеві задуми погані, | слова ж чисті - приємні.
- ²⁷ Хто жадібний наживи, той руйнує дім свій; | а хто гостинці ненавидить, той буде жити.
- ²⁸ Серце праведного обдумує, що має відповісти; | а уста злих зло виливають.
- ²⁹ Господь від лихих далеко, | молитву ж праведних вислуховує.
- ³⁰ Ласкавий погляд веселить серце; | добра новина підкріплює тіло.
- ³¹ Вуха, що слухає спасенного картання, | посеред розумних перебуває.
- ³² Хто напоумлення відкидає, свою душу зневажає; | а хто на навчання зважає, той глузду набуває.
- ³³ Острах Господній - мудрости навчання; | славу випереджує - покора.

РОЗДІЛ: 16

Людина робить задуми в серці, | але від Господа - відповідь язика.

- ² Усі дороги людини чисті в очах власних, | Господь же розцінює духа.
- ³ Здайся на Господа у твоїх справах, | і задуми твої здійсняться.
- ⁴ Усе зробив Господь для власної мети, | ба навіть грішника - на день лиха.
- ⁵ Осоружний Господеві - кожен гордий серцем; | такий напевне кари не уникне.
- ⁶ Милосердям і правдою покутується гріх, | а острахом Господнім ухилиється зло.
- ⁷ Коли вчинки людини Господеві милі, | то він і ворогів його мирить з ним.
- ⁸ Ліпше трохи з правдою, | ніж з кривдою прибутки великі.
- ⁹ Серце людське обмірковує дорогу, | та Господь управляє його кроком.
- ¹⁰ В царя на устах - вирок; | на суді уста його не помиляться.
- ¹¹ Вага й терези належать Господеві: | всі важки в мішку - його робота.

- 12 Огідно для царів зло чинити, | бо правдою стоїть престол їхній твердо.
- 13 Уста правдиві цареві довподобі; | він любить того, хто говорить правду.
- 14 Шал царський - вістун смерти, | та мудрий чоловік його утихомирить.
- 15 В ясному обличчі царя - життя; | і його ласка, немов дощ весняний.
- 16 Ліпше, ніж золото, придбати мудрість; | краще набути розум, аніж срібло.
- 17 Путь праведних - від зла відступити; | душу свою збереже, хто на путь свою вважає.
- 18 Погибелі передує гординя, | падінню ж - бундючний дух.
- 19 Ліпше бути тихим із смиренними, | ніде з гордими ділити здобич.
- 20 Хто вважає на слово, той знаходить добро; | хто покладається на Господа, той щасливий.
- 21 Розумним назвуть того, хто мудрий серцем; | ласкавість уст дає наука.
- 22 Розум - джерело життя тим, хто його має, | а дурнота - безумних кара.
- 23 Серце мудрого його уста навчає, | і губам його додає знання.
- 24 Приємна мова - стільник меду, | солодощі для душі, і лік для тіла.
- 25 Бувають путі, що здаються простими, | але кінець їх - дорога смерти.
- 26 Голод працівника працює для нього; | бо його рот примушує до того.
- 27 Негідник коїть лихо, | і на губах у нього мов вогонь гарячий.
- 28 Лукавий чоловік сіє незгоду, | а донощик приятелів розділює.
- 29 Насильник зводить сусіда свого, | і веде його на путь недобру.
- 30 Хто мружить очі, той хитрощі має на думці; | а хто закусує губи, той зла накоїв.
- 31 Сиве волосся - вінок честі: | його знаходять на праведній дорозі.
- 32 Вартніший довготерпеливий, аніж звияжець, | і той, хто гнів опановує, ніж той, хто здобуває місто.
- 33 У пазуху кидають жереб, | але від Господа залежить вирок.

РОЗДІЛ: 17

Ліпше шматок хліба та мир до нього, | ніж хата, повна жертвенного м'яса, та незгода.

- 2 Розумний слуга старшує над ганебним сином, | - з братами він розділить спадщину.
- 3 Як горно срібло, а вогонь золото, | так Господь випробовує серце.
- 4 Злочинець уважний на згубну мову, | а брехун прислухається до лукавого язика.
- 5 Хто з бідного сміється, той його Творця зневажає; | і хто нещастю радий, той не уникне кари.
- 6 Вінець старих людей - сини синів; | слава ж дітей - їхні батьки.
- 7 Не личить дурневі наказуюча мова, | тим менше князеві - уста брехливі.
- 8 Гостинець - самоцвіт для того, хто його має: | куди б не обернувся він, матиме щастя.
- 9 Хто провину покриває - той любови шукає; | хто ж її згадує в розмові, той друзів розділяє.
- 10 Більше картання проймає розумного, | аніж дурного сто ударів.
- 11 Лихий шукає тільки заколоту, | тож на нього посланий буде жорстокий ангел.
- 12 Ліпше нашттовхнутись на ведмедицю, в якій відібрано ведмежат, | аніж на дурня,

коли він шаліє.

13 Хто за добро злом платить, | від хати того зло не відійде.

14 Почати сварку - немов випустити воду: | покинь спір, заки зчиниться сварка.

15 І той, хто винного виправдує, і той, хто праведника обвинувачує, | обидва вони огидні Господеві.

16 Навіщо гроші в руках дурня? | Щоб мудрости купити? Таж у нього розуму нема.

17 Друг любить протягом усього часу; | він братом буде, коли спаде нещастя.

18 Не має глузду той, хто зобов'язується | і дає запоруку перед ближнім.

19 Хто любить рани, той любить сварку; | а хто нахабний, той занепаду шукає.

20 Підступне серце добра не знаходить; | язик лукавий у біду потрапляє.

21 Хто народжує дурня - собі на журбу народжує; | тим то батько дурного радощів не знає.

22 Веселе серце - ліки добрі; | а дух прибитий висушує й кості.

23 Гостинці з пазухи бере безбожний, | щоб скривити стежки правосуддя.

24 Мудрість у розумного перед очима, | дурного ж очі на край землі несуться.

25 Безумний син своєму батькові досада, | і гіркота тій, що його вродила.

26 Карати справедливого не добре, | як і бити благородного за правоту.

27 Хто в словах здержливий, той має знання, | і розумний той, у кого кров холодна.

28 І дурень, як мовчить, здається мудрим, | і розважливим, як стулить губи.

РОЗДІЛ: 18

Хто відокремлюється, той шукає власного бажання | й кепкує з усякої розумної поради.

2 Дурний у розумі не кохається, | він лише свій дотеп виявляє.

3 Із злом приходить і погорда, | а з ганьбою й сором.

4 Глибокі води - слова уст людини; | струмок розливний, мудрости джерельце.

5 Воно не добре - вважати на особу злого, | щоб праведника на суді скривдити.

6 Уста безумного ведуть до сварки, | і губи його викликають удари.

7 Уста безумного - його руїна; | губи його - сіть на його душу.

8 Слова донощика неначе ласощі, | які до самого споду в животі доходять.

9 Недбалий у своїй роботі | - руїника брат рідний.

10 Ім'я Господнє - міцна башта: | праведник утече до неї - і безпечний.

11 Багатого достатки - його місто-твердиня, | і, на його думку, як стіна висока.

12 Перед погибіллю бундючиться людське серце, | а перед славою - покора.

13 Хто, не вислухавши, відповідає, | дурнота на того й сором.

14 Дух людини підтримує її в недузі, | а дух прибитий хто може перенести?

15 Серце розумного знання здобуває, | і вухо мудрих шукає науки.

16 Дарунок людини розширює йому дорогу, | і до вельмож його доводить.

17 Хто першим на суді боронить свою справу, здається праведним; | та надійде його сусід і його перевіряє.

18 Жереб закінчує спори | й вирішує між могутніми.

19 Уражений брат - немов місто-твердиня, | і чвари - немов засуви в замку.

20 Плодом уст людини наповнюється його нутро, | і він насичується здобутком губ

своїх.

21 Смерть і життя - у владі язика; | хто його любить, той плоди його їстиме.

22 Хто знайшов жінку, знайшов добро велике | й від Господа одержав ласку.

23 Бідний благально говорить, | а багатий відказує жорстоко.

24 Бувають приятелі на погибель; | але буває друг від брата прихильніший.

РОЗДІЛ: 19

Ліпше убогий, що ходить у своїй невинності, | ніж дурний з нещирими устами.

2 Навіть горливість без знання не добра, | а хто надто поспішає - помилиться.

3 Безумність людини руйнує її долю, | та й ще на Господа вона серцем гнівається.

4 Багатство множить друзів, | а бідного покидає й друг його.

5 Фальшивий свідок не уникне кари; | хто дихає брехнею, не знайде рятунку.

6 Багато тих, що запобігають у князя ласки; | кожен друг тому, хто дає гостинці.

7 Убогим всі брати нехтують, | тим більше його друзі віддаляються від нього; | у кого забагато приятелів, матиме з цього шкоду, | так само, хто вганяється за чужими справами.

8 Хто здобуває мудрість, той любить свою душу; | хто розуму пильнує, той знайде добро.

9 Неправдомовний свідок не уникне кари; | хто дихає брехнею, той загине.

10 Не личать дурневі розкоші, | тим менше слугі - панувати над князями.

11 Розважність людини - бути повільним до гніву; | слава її - переступи забувати.

12 Гнів царський - мов рик лева, | а його милість - як роса на рослину.

13 Дурний син - батькові нещастя; | а суперечки жінчині - безупинне води накрапання.

14 Дім і достатки - то по батьках спадок, | але від Господа розумна жінка.

15 Лінивість глибокий сон наводить; | душа недбала буде голодувати.

16 Хто береже заповідь, той береже себе самого, | а хто словом нехтує, той помре.

17 Хто чинить бідному добро, той Господеві позичає, | і він йому відплатить за його добродійство.

18 Карай твого сина, покіль є надія, | але б'ючи, не бий його до смерти.

19 Вельми гнівливий прийме кару: | бо коли його хочеш рятувати, зробиш ще більше гнівливим.

20 Слухай пораду й приймай навчання, | щоб стати мудрим наостанку.

21 Багато задумів у серці людини, | але воля Господня - вона встоїться.

22 Плід людини - її милосердя; | убогий - ліпший, ніж брехун.

23 Господній острах - життєдайний: | насичений ним - в спокої перебуватиме, і лихо його не спіткає.

24 Ледачий запускає свою руку в миску, | та тяжко йому її до рота донести.

25 Коли насмішника вдариш, то й простодушний стане розумнішим; | коли розумного скартати, він набереться знання.

26 Хто обдирає батька й проганяє матір, | той син ганебний, безсоромний.

27 Кинь, сину, слухати науку, | що відводить від слів розумних.

28 Лукавий свідок глузує з правосуддя, | а уста грішників пожирають беззаконня.

29 Готові на насмішників дрюки, | і на спину дурних - удари.

РОЗДІЛ: 20

- В**ино - зрадливе, п'янки напої - буйні; | кожен, хто кружляє їх, - нерозумний.
- ² Гнів царський, ніби рик лева; | хто його побуджує, шкодить собі.
- ³ То честь для чоловіка - сварки уникати; | а кожен дурень розпочинає сварку.
- ⁴ Осінь пройшла, і не оре лінивий; | у жнива проситиме, та не матиме нічого.
- ⁵ Води глибокі - задума в людськiм серці; | але розумна людина їх черпатиме звідти.
- ⁶ Чимало людей доброту власну вихваляють, | та вірну людину, хто знайде?
- ⁷ Хто ходить у своїй невинності правдиво, | - щасливі його діти після нього!
- ⁸ Цар, що на судовому престолі засідає, | всю погань, лиш погляне, розганяє.
- ⁹ Хто може сказати: "Я очистив моє серце, | я - чистий від гріха мого?"
- ¹⁰ Дві ваги та дві міри, | - огидне Господеві одне й друге.
- ¹¹ Вже з того, як поводитьс'я дитина, видно, | чи чисті й праві будуть її вчинки.
- ¹² Вуха, що чує, й око, що бачить, | - Господь створив одне й друге.
- ¹³ Не люби спати, щоб не збідніти; | відкрий очі, й будеш ситий хлібом.
- ¹⁴ "Недобре, - недобре!" - каже, хто купує; | а як відійде - не нахвалиться.
- ¹⁵ Є золота й перел багато, | та найдорожча прикраса - уста розумні.
- ¹⁶ Візьми з нього одягу, бо він за чужого ручився; | коли він за чужих ручився, візьми заставу з нього.
- ¹⁷ Солодкий людині хліб, неправдою нажитий, | та потім в його роті жорстви повно.
- ¹⁸ Задуми зміцнюються при нараді; | хитрощами провадити б війну.
- ¹⁹ Той наклепник, хто відкриває тайни; | хто рота широко роззявляє, з тим не братайся.
- ²⁰ Хто проклинає батька-матір, | того свічка погасне в глухій пітьмі.
- ²¹ Майно, швидко набуто на початку, | наслідок не буде благословення.
- ²² Не говори: "Відплачу лихом!" | - звірся на Господа, і він тебе врятує.
- ²³ Огидні Господеві двоякі терези; | вага фальшива - річ недобра.
- ²⁴ Господь керує кроками людини; | людині ж як зрозуміти свою дорогу ?
- ²⁵ Це сить людині - необачно казати: "Посвячене", | а по обіті - розмірковувати.
- ²⁶ Мудрий цар злих провіває, | а потім по них колесом котить.
- ²⁷ Господній світич - дух людини, | що вивідує всі глибини серця.
- ²⁸ Милість і правда царя оберігають; | його престол милістю підпертий.
- ²⁹ Слава молодих - їхня сила; | старих окраса - їхній сивий волос.
- ³⁰ Побиття аж до крові - лік проти зла, | так само й удари, що доходять аж до нутра.

РОЗДІЛ: 21

- В**руках у Господа цареве серце, мов води розтоки: | він його, куди хоче, повертає.
- ² Всі путі прості у власних очах людини; | Господь же серця важить.
- ³ Чинити справедливість і суд - | ліпше в очах Господніх, аніж жертва.
- ⁴ Гордий погляд і бундючне серце | - ґрунт для гріха безбожних.
- ⁵ Задуми трудящого змагають до користи, | а кожен покvapний зазнає нестатків.
- ⁶ Надбання скарбів язиком брехливим | - марна пустота, що веде до смерті.
- ⁷ Насильство злих самих же їх погубить, | бо вони зрікаються правдиво чинити.

- ⁸ Крива дорога ледачого, | а чистого вчинки - праві.
- ⁹ Ліпше сидіти на краю покрівлі, | ніж з жінкою сварливою у спільній хаті.
- ¹⁰ Злого душа бажає зла; | в очах його і приятель не знаходить ласки.
- ¹¹ Коли картають глузуна, недоросток стає розумним; | як мудрого навчають, він приймає науку.
- ¹² Праведний назирає дім лихого, | а злих кидає в нещастя.
- ¹³ Хто затуляє вухо на крик бідака, | той сам кричатиме, та слухати ніхто не буде.
- ¹⁴ Дарунок, даний тайкома, гнів спиняє, | а в пазусі гостинець - лють запеклу.
- ¹⁵ Чинити правосуддя - праведному радість, | а лиходіям жах.
- ¹⁶ Людина, що збивається з розумної дороги, | в громаді тіней буде спочивати.
- ¹⁷ Хто любить радість, той буде злидненным; | хто любить вино та олію, той не розбагатіє.
- ¹⁸ Злий послужить на викуп справедливого, | а зрадливий - на викуп праведних.
- ¹⁹ Ліпше сидіти в землі пустинній, | ніж із жінкою сварливою та злісною.
- ²⁰ В хаті мудрого дорогоцінні скарби й олія, | але дурний їх прогайнує.
- ²¹ Хто йде за справедливістю й милосердям, | - знайде життя й повагу.
- ²² Мудрий вдирається в місто хоробрих | і валить твердиню, на яку вони покладалися.
- ²³ Хто стереже уста і язик свій, | той стереже від лиха свою душу.
- ²⁴ Нахаба, чванько - таке ім'я насмішника, | що поводитьсь з надмірною пихою.
- ²⁵ Бажання ледаря для нього вбивче, | бо його руки уникають роботи.
- ²⁶ Грішник щодня чогось бажає жадібно, | а праведний дає, не жалує нічого.
- ²⁷ Жертва злих - гидота, | а надто, як вони її з злим наміром приносять.
- ²⁸ Брехливий свідок загине, | а людина, що вміє слухати, завжди матиме слово.
- ²⁹ Зла людина прибирає самовпевнений вигляд, | а праведний вважає на свої вчинки.
- ³⁰ Супроти Господа немає ні мудрости, | ні розуму, ні ради.
- ³¹ Коня готують на день бою, | але від Господа перемога.

РОЗДІЛ: 22

- Д**обре ім'я ліпше, ніж великі багатства, | а доброзичливість - ніж срібло та золото.
- ² Багач і бідний стрічаються: | Господь створив їх обидвох.
- ³ Обачний бачить лихо, й ховається, | а легковажні йдуть далі - й зазнають кари,
- ⁴ Нагорода за покору - страх Господній, | багатство, слава й життя.
- ⁵ В лукавого глоди та сильця на дорозі; | хто береже душу свою, той від них далекий.
- ⁶ Наставляй малого на добру путь, | - навіть як постаріється, не зверне з неї.
- ⁷ Над бідними багач панує; | боржник - рабом у позичальника.
- ⁸ Хто сіє кривду - пожне лихо | і бич його гніву поб'є його.
- ⁹ Доброзичливий буде благословенний, | бо він дає бідному з свого хліба.
- ¹⁰ Прожени насмішника геть, і незгода відійде, | і втихомиряться спори та зневаги.
- ¹¹ Господь любить чисте серце, | хто має на устах у себе ласку, тому цар другом.
- ¹² Господні очі зберігають того, хто науку має; | слова ж зрадливого він у ніщо обертає.

- 13 Ледащо каже: "Он лев надворі, | посеред вулиці мене вб'є."
- 14 Уста чужих жінок - глибока яма; | на кого Господь прогнівався, той туди впаде.
- 15 Дурнота впилася дитині в серце, | але навчальна різка прожене її геть від неї.
- 16 Убогого гнітити - його збагачувати, | багатому давати - робити його бідним.
- 17 Прихили вуха та слухай слова мудрих, | приверни твоє серце, щоб їх збагнути,
18 бо приємно буде, коли їх ховатимеш у собі; | нехай разом установаляться на устах у тебе.
- 19 Щоб у Господі було твоє довір'я, | я обявлю їх тобі нині, - власне тобі.
- 20 Чи я тобі не писав тричі | про раду та науку,
21 щоб ти спізнав певність слів правдивих, | щоб ти вмів відповісти тим, які тебе посилають?
- 22 Не грабуй убогого тому, що він убогий, | і не натискай злиденного при брамі.
- 23 Господь бо боронитиме їхні справи | і забере життя в тих, що їх ограбують.
- 24 З гнівливим не дружися, | з гарячим не заводься,
25 щоб не навчився й сам стежок їхніх, | щоб не поклав петлю на свою душу.
- 26 Не будь як ті, що зобов'язуються, | що за довги ручаться;
27 як не матимеш чим заплатити, | чому б він мав твою постіль брати від тебе?
- 28 Не пересувай межі древньої, | що твої батьки провели.
- 29 Чи ти бачив спритного у своїй роботі? | Такий стоятиме перед царями, | він не буде на послугах у темних.

РОЗДІЛ: 23

- К**оли сядеш їсти з вельможею, | добре вважай на те, хто перед тобою,
2 і поклади собі ножа на горло, | коли ти надто ласий.
- 3 На ласощі його не надься: | то оманлива страва.
- 4 В багатство не силкуйся вбиватись; | покинь думати про нього.
- 5 Подивившись на нього, а його вже немає, | бо воно майструє собі крила, мов орел, який лине в небо.
- 6 Не їж хліба із скнарою, | на його ласощі не надься,
7 бо він буде мов той, хто рахує в своїм серці: | "їж, пий!" - він тобі скаже, | та його серце не з тобою.
- 8 Шматок, що з'їв, ти повернеш, | і слова твої солодкі втратиш.
- 9 Не говори до вух дурному, | бо він зневажить мудрість слів твоїх.
- 10 Не пересувай межі древньої, | і не вдирайся в поля сирітські,
11 бо їх заступник сильний; | він захистить їхнє діло супроти тебе.
- 12 Прихили твоє серце до навчання, | і твої вуха до слів науки.
- 13 Не щади для хлопця картання: | не умре бо, як битимеш його різкою.
- 14 Ти битимеш його різкою | - і врятуєш його душу від Шеолу.
- 15 Мій сину! Як серце твоє мудре, | то й моє серце теж буде радіти,
16 і моє нутро буде веселитись, | коли уста твої казатимуть праві речі.
- 17 Нехай твоє серце грішникам не заздрить, | але будь у Господнім страхі повсякденно,
18 бо будучина існує напевне, | і твоя надія не буде марна.

- 19 Слухай, сину мій, і будь мудрий, | справляй серце твоє на путь (праву).
- 20 Не бувай з тими, що впиваються вином, | ані між тими, що обжираються м'ясом,
- 21 бо п'яниці й ненажери зубожіють, | а довге спання їх вбирає у лахи.
- 22 Слухай батька, що породив тебе; | не зневажай матері, коли вона старенька.
- 23 Придбай правду й не продавай її, | - мудрість, навчання й розум.
- 24 Праведного батько веселитиметься вельми, | і хто мудрого породив, буде ним радіти.
- 25 Нехай радіють батько твій і мати; | нехай веселиться та, що тебе породила.
- 26 Дай мені, сину, твоє серце, | і твої очі нехай доріг моїх пильнують,
- 27 бо блудниця - то глибока яма, | вузька криниця - чужинка.
- 28 Неначе харцизяка, вона засідає | і між людьми зрадників множить.
- 29 У кого: "Ой" - у кого: "Ой, леле"? | У кого сварка, у кого скарги? | У кого рани без причини? | У кого очі червоні?
- 30 У тих, що при вині засиджуються довго; | у тих, що ходять смакувати вино пахуче.
- 31 Не приглядайся до вина, яке воно червоне, | як гарно світиться у кубку, | як лагідненько ллється.
- 32 Потім воно вкусить, як гадина, | утне, немов зміюка.
- 33 Тобі ввижатимуться дивні речі, | серце твоє буде дурниці говорити;
- 34 і будеш немов той, що дрімає серед моря, | або як той, що вгорі лежить на щоглі.
- 35 "Били мене, та мене не боліло, | товкли мене, та не знав я нічого. | Коли ж я прокинусь? | Я буду знов того шукати!"

РОЗДІЛ: 24

- 3 Лим людям не завидуй, | ані бажай їх товариства,
- 2 бо серце їх міркує про насильство; | їхні уста говорять лише лихо.
- 3 Дім мудрістю будують | і розумом його скріплюють;
- 4 знанням сповнюються комори; | всяким дорогим і красним майном.
- 5 Мудрий чоловік потужний; | муж знання збільшує силу,
- 6 бо ти розумним міркуванням твою війну вестимеш; | і в багатьох дорадниках - перемога.
- 7 Для дурня мудрість недосяжна, як коралі: | уст своїх при брамі він не відчинить.
- 8 Хто намислив зло чинити, | того назвуть провідником лукавства.
- 9 Дурного думка - гріх; | глузливий - для людей осоружний.
- 10 Як ти в біді піддався, | то мала сила в тебе.
- 11 Рятуй тих, що на смерть тягнені, | і від засуджених на страту не відступай.
- 12 Якщо ти скажеш: "Таж я про це не знав!" | - то хіба той, хто серця важить, не розуміє того, | і той, хто наглядає за тобою, цього не знає? | Хіба він кожному не відплатить за його вчинками?
- 13 Їж мед мій сину, бо то річ добра, | і крижка меду тобі на смак солодка.
- 14 Знай же ж, що мудрість для душі твоєї. | Як ти її знайшов - маєш майбутнє, | і надія твоя не пропаде.
- 15 Не зазіхай на праведника хату | і не пустош місця його спочинку.
- 16 Бо праведний сім раз упаде й знову встане, | а безбожник спіткнеться в нещасті.

- 17 Як упаде твій ворог, не веселися; | як він спіткнеться, не тішся серцем,
18 а то Господь побачить і буде йому не доподоби, | і відверне гнів свій від нього.
19 Не гнівайся на лиходіїв; | злим не завидуй,
20 бо для лихого немає майбуття, | світильник злих погасне.
21 Мій сину, Господа й царя страхайся; | з бунтівниками не приставай,
22 бо вмить прийде їхня погибель, | і знищення, що йде від обох, хто передбачить?
23 Це теж від мудрих: | вважати на особу на суді - не годиться.
24 Хто злomu каже: "Ти праведний", | того народ клястиме, люди зненавидять.
25 А тим, що судять справедливо, буде добре, | й на них зійде благословення.
26 Той в уста цілує, | хто щирим словом відповідає.
27 Упорай діла твої зовнішні, | і підготуй своє поле, | а вже потім будуй собі хату!
28 Не свідчи на ближнього безпідставно | і не обманюй своїми устами.
29 Не кажи: "Як він мені вчинив, так я йому вчиню; | відплачу кожному за його вчинками!"
30 Ішов я попри поле ледачого, | ; попри виноградник недоумка;
31 дивлюсь - кропивою позаростало, | і будьяками зверху вкрилось, | камінна огорожа його розвалилась!
32 Поглянув я та й узяв собі до серця, | позирнув і взяв ось таку науку:
33 "Ще трохи сну, трохи дрімання; | трохи згорнути руки, щоб спочити, -
34 і твої злидні придуть наскоком, | нужда твоя - мов чоловік оружний".

РОЗДІЛ: 25

- Ц**е теж приповідки Соломона, | що їх були переписали мужі Єзекії, царя Юдеї.
2 Слава Божа в таїнстві слова, | а царів слава - досліджувати слово.
3 Як неба висота, і як землі глибина, | так серце в царів недослідне.
4 Відділи жужель від срібла, | і ливар з нього зробить посуд.
5 Усунь лихого з-перед царя, | і справедливістю престол його зміцніє.
6 Перед царем не величайся | і на місці для вельмож не зупиняйся.
7 Бо ліпше, коли тобі кажуть: "Вийди сюди", | ніж як тебе понизять перед князем, | що його бачили твої очі.
8 Судитись не хапайся, | бо що будеш наприкінці чинити, | коли твій ближній тебе засоромить?
9 Залагодь твою сварку з ближнім, | і тайни другого не зраджуй,
10 щоб, як почує хтось, не насміявся з тебе, | - і твоя слава не відступить від тебе.
11 Золоті яблучка в оправі срібній, | - слово сказане до речі.
12 Як кульчик золотий та щирозлотна прикраса, | - так мудрий докоритель для уважного вуха.
13 Що в жнива сніжна прохолоде | те вірний посланець тому, хто його посилає: | приносить бо відряду душі свого пана.
14 Як хмари й вітер без дощу, | отак і чоловік, що хвалиться лжедарми.
15 Довготерплячістю можна правителя переконати; | м'який язик ломить і тверду кістку.
16 Знайшов ти мед, їж, скільки потребуєш, | та гляди, щоб з переситу не довелося

його вертати.

17 Багато не вчащай до дому друга твого, | а то йому набриднеш, і тебе він зненавидить.

18 Що довбня, меч та стріла гостра, | - те чоловік, який на ближнього ложно свідчить.

19 Що спорохнілий зуб і нога вивихнута, | те саме надія на зрадливого в день нещастя.

20 Як той, хто скидає одіж холодного дня, | і як оцет на салітру, - такий той, | хто співає пісні зажуреному серцю.

21 Як ворог твій голодний, нагодуй його хлібом, | як хоче пити, подай води напитись,

22 бо ти збереш на його голову вугілля гаряче, | і Господь заплатить тобі.

23 Північний вітер дощ наганяє, | язик потайний - лице сердите.

24 Ліпше сидіти в кутку на покрівлі, | ніж із жінкою сварливою в спільній хаті.

25 Як вода холодна людині в спразі, | так добра вістка з далекої країни.

26 Як скаламучена криниця, джерело зіпсуйте, | так праведник, що піддається злому.

27 Воно не добре багато їсти меду, | і неславно людям досліджувати власну славу.

28 Що місто збурене й без мурів, | те людина, що не панує над собою.

РОЗДІЛ: 26

Як літом сніг, а в жнива дощ, | так і дурному почесть не личить.

2 Як пурхне горобець, як ластівка полине, | так незаслужене прокляття пройде.

3 Що батіг на кінську спину, уздечка на осла, | те на дурного ломака.

4 Не відповідай дурному за його глупотою, | щоб і сам ти не став схожий на нього.

5 Відповідай дурному за його глупотою, | щоб він у власних очах не був мудрим.

6 Той підтинає собі ноги, п'є гіркоту, | хто посилає вісті через дурня.

7 Як ноги в кульгавого теліпаються, | так і приповідка в губах дурня.

8 Що камінь прив'язувати до праці, | те саме - дурневі віддавати шану.

9 Що в руці п'яного тернова гілка, | те приповідка в устах дурнів.

10 Як той лучник, що ранить усіх перехожих, | так і той, хто послуговується дурнем.

11 Як пес повертається до своєї блювотини, | так дурень повторює свою дурноту.

12 Ти бачиш чоловіка, що себе за мудрого вважає? | На дурня більш надії, ніж на нього.

13 Лінивий каже: "Лев на дорозі! | Лев на майдані!"

14 Двері обертаються на завісах, | а лінивий - на своїм ліжку.

15 Лінивий занурює руку в миску, | та трудно йому донести її до рота.

16 Лінивий вважає себе за мудрішого, | ніж семеро, що в лад відповідають.

17 Той ловить пса за вуха, | хто, мимо йдучи, втручається до сварки інших.

18 Як божевільний, що жбурляє | вогнем і стрілами, і смертю,

19 так чоловік, що обманює ближнього | і каже: "Чи ж я не жартую?"

20 Як нема дров, вогонь погасне; | як не буде донощика, утихне сварка.

21 Як вугілля на жар, а дрова на вогонь, | так і сварливий на те, щоб роздмухувати сварку.

22 Слова донощика, як ласощі солодкі, | що доходять до самісінького нутра.

23 Що жужелиця з срібла на глинянім посуді, | те саме облесливі уста й зле серце.

- ²⁴ Устами вдає, хто ненавидить, | а в осерді кує зраду;
²⁵ не вір йому, як він ласкавенько говорить, | бо сім гидот у нього в серці.
²⁶ Хоч як його ненависть приховується хитро, | та злоба його відкриється серед громади.
²⁷ Хто риє яму, сам упаде до неї; | хто котить камінь угору, до того він повернеться.
²⁸ Язик брехливий ненавидить правду; | лестиві уста призводять до погибелі.

РОЗДІЛ: 27

- Н**е хвалися завтрішнім днем, | бо не знаєш, що день може вродити.
² Нехай вихвалює тебе інший, а не власні уста, | чужий хтонебудь, - а не твої губи.
³ Важке каміння, тяжкий пісок, | -та гнів дурного обидвоє переважить.
⁴ Жорстока - лютість, гнів - бурхливий, | та проти заздрощів хто встоїться?
⁵ Ліпше відвертий докір, | ніж любов прихована.
⁶ Рани від люблячого - щирі, | а поцілунки ворога - зрадливі.
⁷ Хто ситий, топче й крижку меду; | голодному й гірке - солодке.
⁸ Як пташка, що гніздо кидає, | так чоловік, що батьківщину кинув.
⁹ Олія й пахощі веселять серце, | так само й друг солодкий, що з серця раду вділяє.
¹⁰ Не покидай ні свого, ні батьківського друга, | ані не входи у дім брата твого в день твого нещастя. | Ліпший сусід близький, аніж брат далекий.
¹¹ Мій сину, будь розумний і радуй моє серце, | щоб я знав відповісти тому, хто мене ображає.
¹² Обачний бачить лихо й ховається, | а легковажні йдуть далі - й зазнають кари.
¹³ Візьми з нього одержу, бо він за другого ручився; | замість . чужих візьми з нього заставу.
¹⁴ Хто ближнього благословляє з ранку на весь голос, | про того думають, що він його проклинає.
¹⁵ Постійне капання в дощову погоду | і сварлива жінка - одне на одного схожі.
¹⁶ Хто хоче її вгамувати, той хоче вгамувати вітер, | або набрати олії в руку.
¹⁷ Залізо гострить залізо, | а чоловік обточується в товаристві з другим.
¹⁸ Хто дбає про смоковницю, той їстиме плід з неї, | хто ходить коло свого пана, той у славі буде.
¹⁹ Як у воді обличчя обличчю відповідає, | так серце людини людині.
²⁰ Шеол і Аваддон ніколи не насичуються, | так само ненаситні очі людські.
²¹ Що горно на срібло й на золото горнило, | те на людину уста, які її хвалять.
²² Товчи дурного товкачем, мов зерно в ступі, | - його дурнота від нього не відступить.
²³ Наглядай пильно, як воно з отарою твоєю, | і добре дбай про твої стада,
²⁴ багатство бо не вічне; | чи ж багатство з роду до роду переходить?
²⁵ Як сіно скошене й пробивається отава, | і на горах траву збирають,
²⁶ ягнята будуть тобі на одержу, | козли - ціна на поле,
²⁷ буде доволі молока козячого - тобі на їжу, | твоїй сім'ї на їжу та твоїм слугиням на прожиток.

РОЗДІЛ: 28

Лихий утікає, як ніхто за ним і не женеться; | а праведник, немов той лев упевнений.

² Через провину краю багато князів у ньому; | але, з людиною розумною й досвідченою, | встановлений лад буде тривати довго.

³ Убогий чоловік, що бідних утискає, | це зливний дощ, що хліб змиває.

⁴ Ті, що закон кидають, - безбожних вихваляють, | а ті, що бережуть закон, - обурюються проти них.

⁵ Ледачі люди не розуміють правди; | ті ж, що шукають Господа, все розуміють.

⁶ Ліпший убогий, що по правді ходить, | ніж той, хто на кривій дорозі, хоч і багатий.

⁷ Розумний син закони зберігає; | хто ж дружить з гультьями, той соромить батька.

⁸ Хто збільшує маєтки лихвою, | той збирає їх для милосердного до вбогих.

⁹ Хто відхиляє вухо, щоб не слухати закону, | того й молитва осоружна.

¹⁰ Хто зводить праведних на лиху стежку, | сам упаде в свою ж власну яму, а невинним буде добре.

¹¹ Багатий чоловік вважає себе мудрим, | але вбогий-розумний викриє його.

¹² Як праведні перемагають - велика радість, | а як лихі запанують - ховається кожен.

¹³ Хто затаює свої гріхи, той не матиме щастя-долі; | а хто, признавшись у них, їх покине, той зазнає ласки.

¹⁴ Щасливий той, хто завжди богобоязний, | хто ж серцем запеклий, того спіткає лихо.

¹⁵ Як лев рикаючий і як ведмідь голодний, | так лихий пан над народом бідним.

¹⁶ Князь-недоумок множить утиски; | та хто захланність ненавидить, - того дні продовжаться.

¹⁷ Людина, на якій зтяжить кров пролита, | втікатиме аж до могили, - ніхто її не здержить.

¹⁸ Хто живе чесно, той спасеться; | а хто дорогами кривими ходить, той впаде в яму.

¹⁹ Хто обробляє свою землю, той буде мати хліб донасити; | хто ж за пустим женеться, той злиднів матиме по горло.

²⁰ На вірного посипляться благословення; | хто ж хоче швидко збагатитись, не уникне кари.

²¹ Не годиться вважати на особи, | бо за шмат хліба - людина від правди відступає.

²² Жадібний біжить навздогін за багатством; | йому й не в догад, що його наздоженуть злидні.

²³ Хто другого картає, здобуде з часом | більше ласки, ніж той, що пеститься язиком.

²⁴ Хто обдирає батька й матір та каже: "Це не гріх!" | - той товариш розбишаки.

²⁵ Завидливий здійсмає сварку, | а хто надіється на Господа, той житиме щасливо.

²⁶ Хто покладається на власний розум, той дурень; | хто ж ходить мудро, той спасеться.

²⁷ Хто бідному дає, той злиднів не зазнає; | хто ж закриває свої очі, той матиме прокльонів силу.

²⁸ Усі ховаються, коли лихі панують; | а як вони зникають, праведників більшає.

РОЗДІЛ: 29

Хто від картання стає тугошиїм, | того розіб'ють умиць, і то неvigойно.

² Як праведних багато - народ радіє, | а як лихі панують - народ стогне.

³ Хто любить мудрість, той веселить батька свого, | а хто вчащає до блудниць, своє майно марнує.

⁴ Цар правотою скріплює країну, | а ласий на податки її руйнує.

⁵ Хто лестить ближньому своєму, | той сіль стелить йому під ноги.

⁶ В переступі лихого чоловіка -пастка; | а праведний співає й радується.

⁷ Праведний знає справу бідних, | а розбещений не має зрозуміння.

⁸ Глузливі піднімають догори дном ціле місто, | а мудрі гнів утихомирюють.

⁹ Коли мудрий посперечається з дурнем, | то сердиться він, чи сміється - немає спокою.

¹⁰ Невинного не люблять душогубці, | а праведні про його душу дбають.

¹¹ Дурний усю свою досаду виливає, | а мудрий здержує її в собі.

¹² Як князь вислухає слова брехливі, | усі його слуги ледачі.

¹³ Бідний і здирці зустрічаються; | та Господь освічує очі цього, і тих.

¹⁴ Як цар судить по правді бідних, | престол його назавжди утвердиться.

¹⁵ Різка й докір надають мудрости, | дитина ж, лишена напризволяще, соромить матір.

¹⁶ Як множаться безбожні, множаться злочини, | та праведні побачать їх погибель.

¹⁷ Наставляй сина твого, й дасть тобі спокій, | він дасть потіху твоєму серцю.

¹⁸ Коли нема видіння, народ розпускається; | щасливий, хто додержує закону.

¹⁹ Словами раба не поправити: | навіть коли розуміє, не послухає.

²⁰ Чи бачив ти чоловіка, прудкого до розмови? | На дурня більш надії, ніж на нього.

²¹ Як слугу змалку в розкошах тримати, | він наостанку стане невдячний.

²² Гнівливий чоловік здійсмає сварку, | і гарячий - множить провини.

²³ Гординя чоловіка його принизить, | а покірний духом досягне чести.

²⁴ Хто з злодієм паює, ненавидить власну душу: | він чує закляття, усе ж таки не повідомляє.

²⁵ Хто людей боїться, той у сильце попаде; | а хто на Господа вповає, той безпечен.

²⁶ Багато тих, що шукають ласки князя; | та право кожного від Господа походить.

²⁷ Гидота праведним - муж нечестивий; | хто ж ходить правою дорогою - гидота злому.

РОЗДІЛ: 30

Слова Агура, сина Яке, з Масси; | вирок чоловіка до Ітієла, | до Ітісла і до Ухала:

² Справді я найдурніший з людей | і розуму людського нема в мене.

³ Я мудрости не навчився | і знання святих я не маю.

⁴ Хто вийшов на небо й спустився звідтіль? | Хто зібрав вітер у своїх жменях? | Хто замкнув воду в свою одержу? | Хто всі кінці землі поставив? | Яке йому ім'я? | яке ім'я його сина, | якщо ти знаєш?

⁵ Кожне слово Боже випробуване; | він - щит для тих, що в нього захисту шукають.

⁶ До слів його не додавай нічого, | а то він тобі докорятиме й за брехуна вважатиме.

⁷ Двох речей прошу я в тебе; не відмов мені їх, доки не умру я:

⁸ неправду та брехливе слово віддали від мене; | не давай мені ані злиднів, ані багатства, | подай мені лиш достатнього хліба,
⁹ щоб я, наситившись, тебе не зрікся, | та не сказав: "Хто Господь?" | - або, збіднівши, не став красти | та не безчестив імени Бога мого.
¹⁰ Не обмовляй раба перед паном, | а то він проклене тебе, і ти будеш винним.
¹¹ Є виродки, що проклинають батька свого | і не благословлять матері своєї;
¹² є виродки, що себе чистими вважають, | хоч і не вмиті від бруду свого;
¹³ є виродки, що вгору очі задирають, | свої повіки підводять;
¹⁴ є виродки, що в них, неначе мечі - зуби, | немов ті ножі - ікли, | щоб пожирати бідних на землі, | з-між людей убогих.
¹⁵ П'явка дві дочки має: "Давай! Давай!" | Три речі ненаситні, | ба навіть і чотири, що ніколи не кажуть: "Досить".
¹⁶ Шеол, неплідная утроба, | земля води несити, | та вогонь, який не каже: "Досить!"
¹⁷ Око, що глузує з батька | й що неньці не кориться, | - око те виключють ворони в долині | і пожеруть орлята.
¹⁸ Троє речей для мене надто дивовижні, | ба й чотирьох не розумію:
¹⁹ дороги орла на небі, | дороги гадини на скелі, | дороги корабля посеред моря | і дороги чоловіка до дівчини.
²⁰ Такий звичай у жінки-перелюбки: | їсть, обтирає рот свій | і каже: "Я нічого злого не зробила!"
²¹ Від трьох речей земля трясеться, | ба й чотирьох знести не може:
²² раба, що зацарює; | безумного, коли наїється до наситу;
²³ нелюбої, що вийде заміж, | і слугині, що успадкує по господині.
²⁴ Чотири є їх на землі маленьких, | але вони мудріші понад мудрих:
²⁵ мурашки, люд несильний, | а літом наготовляють собі запаси;
²⁶ борсуки - народ слабенький, | а на скелях свої оселі мають;
²⁷ сарана царя не має, | а вся вона шерегами виходить;
²⁸ павук, що ти руками можеш узяти, | та він в палатах у царя буває.
²⁹ Троє є їх, що мають ходу гарну, | ба й четверо, що гарно ходять:
³⁰ лев, найсильніший між звірями, | ні перед чим не уступає;
³¹ півень, що між курами помагає; | козел та цар, що перед народом виступає.
³² Якщо ти здуру загнавсь у гніві, | а потім обміркував, то затули рота рукою.
³³ Бо коли збити молоко, виходить масло; | і коли натиснути носа, кров виступає; | так, коли тиснути гнів, виникає сварка.

РОЗДІЛ: 31

Слова царя Лемуела, царя Масси, | що їх навчила його мати:

² Що, сину мій? Що, сину мого лона? | Що, сину моїх обітниць?
³ Не віддавай жінкам твоєї сили, | ні твого серця тим, що царів гублять.
⁴ То не царям, о Лемуеле, | не царям вино пити, | ані князям бажати п'янокх напоїв!
⁵ Щоб вони, напившись, знову не забули, | та не покривили суду всіх, що пригноблені.
⁶ Дайте п'янокх напоїв тому, що помирає, | і вина тим, яким на серці гірко;

- ⁷ нехай п'є й забуде свої злидні, | і нехай більше не згадує про своє горе.
- ⁸ Відкрий твої уста на користь німого, | для всіх, що їм виречено погибель.
- ⁹ Відкрий твої уста, суди по правді, | розсуди діло бідного та сіромахи.
- ¹⁰ Жінку цнотливу - хто її знайде? | Ціна її вища над перлини!
- ¹¹ Серце її мужа покладається на неї; | йому не бракуватиме прибутку.
- ¹² Вона чинить йому добро, не зло, | покіль віку в неї.
- ¹³ Дбає про льон та вовну, | радо працює власними руками.
- ¹⁴ Вона, немов ті кораблі купецькі, | здалека хліб привозить.
- ¹⁵ Встає удосвіта, дає домашнім їжу, | і пай своїм слугиням.
- ¹⁶ До поля придивляється і його купує, | і з власних рук дорібку виноградник садить.
- ¹⁷ Стан вона свій підперізує міцно, | й береться жваво до роботи.
- ¹⁸ Бачить, що її праця процвітає, | світло її вночі не гасне.
- ¹⁹ Руки до кужеля простягає, | а пальці її держать веретено.
- ²⁰ Вона для вбогого розтуляє долоню, | нужденному подає руку.
- ²¹ Сніг не страшний для її хати, | бо вся її сім'я одягнена подвійно.
- ²² Покривала вона собі готує, | льон тонкий і порфіра - її одежа.
- ²³ Мужа її шанують у воротах, | як засідає зо старшинами краю.
- ²⁴ Вона тче тонке полотно й продає, | і пояси купцеві доставляє.
- ²⁵ Сила й гідність - її одежа, | і вона собі сміється з прийдешнього дня.
- ²⁶ Уста свої з мудрістю відкриває, | доброта науки на язиці в неї.
- ²⁷ Ретельно наглядає за ходом справ у хаті, | хліба не знає їсти, нічого не робивши.
- ²⁸ Діти її встають і її величають, | муж її теж її вихваляє.
- ²⁹ Сила було жінок цнотливих, | ти ж перевищила усіх їх.
- ³⁰ Краса - річ оманлива, врода - марна; | жінка, що Господа боїться, - така хвали
достойна!
- ³¹ Дайте їй з того, що надбали її руки, | і нехай її вчинки хвалять її при брамі.

For other languages please go to www.wordproject.org